

Adisa Bašić

BIJEG IZ POLITIČKO-RODNOG GETA: SPISATELJICE NA BALKANU

Deset naprema jedan. Obično je to deset naprema jedan. Nekad i jedanaest. Deset (ili jedanaest) gorostasnih, mudrih, brkatih, sijedih a još sasvim potentnih, naspram nje jedne. A i ta jedna... I o njoj bi moglo biti priče.

Prema nedavno prezentiranoj studiji Nenada Veličkovića u nacionalnim književnim kanonima je broj žena autorica u prosjeku jedanaest puta manji od broja muških pisaca. U praksi to znači jedna ili dvije u čitanci. Nekad niti jedna. U strukovnim udruženjima književnika i književnica broj žena je također nesrazmjerno mali.

Žene, dakle, ne vole da pišu. Niti umiju. Žene ne misle ni o čemu. Žene nemaju šta da kažu. Rekli bi zlonamjerni.

Dobro, ako to nije tačno i ako toliko vole, onda gdje su? Niko im ne zabranjuje. Barem im danas niko ne zabranjuje? Eto im novina, blogova, knjiga, nek melju koliko ih volja... A opet ih nema. Pardon. Opet ih ne čujemo. Kako je moguće? Kako zapravo funkcioniše taj geto čiji nevidljivi, zvučno dobro izolovani zidovi opasuju nas gubave, nas nepravovjerne? Kakvi su to društveni mehanizmi koji nas ušutkavaju, ili rečeno vojnom terminologijom – kako to Društvo *neutrališe* žensku živu silu? Od čega nastaju te gvalje kojima se unaokolo *ženskim glavama* začepjavaju usta?

Podrška ženama i njihovom prisustvu u javnom životu je deklarativna, isprazna i lažna. Niko neće reći- Draga Književnice, kako vam možemo olakšati život? Sjedite, dajte da vam izmasiramo stopala, platimo račune, ispeglamo onu ogromnu gomilu veša koji se presušio, dok vi porazmislite o toj promjeni ritma u preposljednjoj strofi. Ili dok održite predavanje u inostranstvu.

Kada Veliki Pisac nema pristojna primanja on arlauče do neba, da se gore tresu, on plače, zapomaže, poziva na ispravljanje nepravde. On kaže- Kako bih ja tek pisao da mi se daje redovno i obilno, da ne berem ovozemaljske brige. Kako bih ja samo dokučivao istine. Moje je da se bavim filozofijom i poezijom a ne ovozemnim stvarima. A Društvo tužno zaklima i sa nelagodom se laća buđelara.

Kad Velika Pjesnikinja živi u minijaturnom stanu, tako malom da se kroz njegov rastom nevelika ženica jedva kreće, Društvo kaže- odkud njoj uopšte stan? Kad Velika Pjesnikinja oboli, šalju je u udaljenu provincijsku bolnicu da umre u tišini, da se nikakav njen krik slučajno ne čuje. Kad Velika Pjesnikinja da intervju za novine, Društvo kaže- Nekad je bila dobra mačka, a vidi je sad.

Prije nego postanu Velike Pjesnikinje sa pravom da dostojanstveno umiru u samoći i siromaštu, žene pređu dug put neutralizacije.

Korak 1. Pretvaranje u seksualni objekat

Muškim književnicima se tolerišu loši zubi, ćelavost, zadah, pretilost, opća psihofizička derutnost. Ženama pjesnikinjama kažu- Objavi tu zbirku erotske poezije prije četrdesete, dok još na nešto ličiš, kasnije će biti degutantno.

Korak 2. Loše plaćeni poslovi i rad u sjeni

Muškarci su predsjednici Upravnih odbora, žene u najboljem slučaju članice. Muškarci su pjesnici koje se veliča, žene su novinarka i voditeljice koje ih intervjuišu. Muškarci su autori, žene njihove lektorice (autorski udio žena iz sjene često je neslućeno velik).

Korak 3. Muško patroniziranje

U izdavaštvu se često smatra da i najgluplji muškarac zna više od najpametnije žene: talentovanim književnicama rukopise će tako masakrirati samoljubni netalentovani muškarac jer on po prirodi stvari zna više i bolje.

Korak 4. Zagušivanje lažnim vrijednostima

Promovisanje ženskih mediokriteta, bezopasnih po mušku dominaciju, obeshrabruje mnoge žene da uopšte participiraju u javnom životu.

Korak 5. Obeshrabrivanje marginalnim pozicijama

Muškarci književnici kad dovoljno ostare i ustraju u objavljivanju, postanu klasici. Žene književnice kad ostare postaju dječiji pisci.

Neke žene su, ipak, prisutne u javnom životu, one govore, njihov glas se čuje. Političarke, urednice, novinarka, književnice. Nerijetko su one *ona jedna* sa početka teksta, kojoj treba pristupiti sa posebnim oprezom. Žena koja podržava zatečeno stanje stvari, učestvuje u gradnji nacionalnih mitova i patrijarhalnih vrijednosti, i koja se svojim djelovanjem stavlja u službu vladajuće potčinjavajuće ideologije (bez i najmanjeg pokušaja subverzije) često je otjelovljenje tradicionalizma. Partijarhat koji je samo malo obrijao brkove i prerušio se u damu u Chanel kostimiću. Takve političarke ili književnice su male vojnkinje u nacionalnom stroju. One najčešće popunjavaju kvote. Nažalost, još uvijek nema ozbiljne, sposobne, profesionalne, karizmatične i časne političarke koja bi mogla biti uzor mladim Bosankama i Hercegovkama.

U književnosti je situacija ipak mnogo bolja. Zidovi karantina već imaju kao prst debele pukotine. Nova generacija književnica je svoje *kvote* u antologijama osvojila radom. I to žene koje nisu nikakvi lažni proroci, nego marljive, talentovane, obrazovane i uporne umjetnice. Asja Bakić, Šejla Šehabović, Tanja Stupar Trifunović, Naida Mujkić, Lejla Kalamujić... Pred ovom generacijom je višestruki teret: raskidanje sa tradicijom ušutkivanja žena, borba za kvalitetno obrazovanje, odgovoran javni angažman i očitovanje o gorućim društvenim problemima. Uz to, naravno, predan književni rad, stalno proširivanje vidika i angažman u širim, evropskim, okvirima, nepristajanje na naslijeđeni društveni zapećak. Uz to i porodični život, majčinska uloga za neke od njih, životi u kojima će samoubistvo ipak ostati samo književni motiv. Tereta je previše, odvagan je nepravedno, računajući i budavu historijsku zalihu. Tereta je zaista previše, ali rušenje zidova oduvijek je bilo težak posao.